ח: מאימתי פרק ראשון תענית

ונצומה ונבקשה מאלהינו. ויעתר לנו פירוש מדקאמר על (זחת) משמע דאיכא מילתא אחריתא וכן פירש בסמוך על דנא: **אלא** בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' וגו'. תימה דאמרינן פרק כל הכשר (חולין דף קה:) גבי הני שקולאי דדרו תביתא דחמרא בעו לאתפוסי אותכיהו אותי מרזיבא פקע תביתא ומפרש שם בשביל הסד שהיה שם עד דאכפייה מר בר רב אשי לשד לשלש אמר ליה שיתא לאר בר רב אשי ליקבע לי מר זימנא דאחיל ואשלש קבע ליה זימנא כי מטא זימניה איעכב ואמר ליה אמאי לא אתית בזמנך אמר ליה כל מידי דלייר וחמים וכייל ומני לית לן רשות למישקל מיניה אלמא בדבר המדוד והמנוי לית ליה רשות למשקל מיניה ובדבר הסמוי אית ליה רשות אלמא אין ברכה בדבר הסמוי וי"ל דלא קשה מידי דהא דקאמר התם (ה) היינו טעמא דלית להו אלא בדבר הפקר ולא דבר דכייל ומני או לייר וחמים היינו בשביל דאין ברכה מצויה בהני ולית בהו דבר הפקר והאי דבעלים נינהו אלא בדבר הסמוי והיינו מטעם דהברכה מצויה בדבר הסמוי ומה שמתברכה בשביל הברכה אית להו רשות למישקל בסמוי דהיינו כמו הפקר שאין לשום אדם זכות בו אי נמי הכא מיירי בדבר המנוי והמדוד בלא לייר וחמים ובהא לית להו רשותא והתם מיירי במדוד ומנוי וכייל ולייר וחמים ובהא לית להו רשותא: **גדול** יום נשמים כיום קיבוץ גליות שנאמר שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב וגו'. ואם תאמר אמאי לא קאמר גדול יום הגשמים יותר מקיבוץ גליות דהא כאפיקים בנגב כתיב ומי נתלה במי קטן נתלה בגדול שאפיקים גדולים מיום קיבוץ גליות דהכי נמי אמר (לעיל דף ז.) יערוף כמטר לקחי מי נתלה במי קטן נתלה בגדול וי"ל דה"פ אנו מתפלליס הכי שובה ה' את שביתנו כאפיקים היורדין בנגב שגדול יום קיבוץ כאפיקים בנגב א"כ עשה עמנו לעובה אות בקבוץ גליות בהיות כי זה כמו זה ואפיקים בנגב תחדש בכל יום כיום קיבוץ גליות אבל יותר לא:

עשר

נאמרה עצירה באשה שנאמר [1]כי עצר עצר ה' בעד כל רחם ונאמרה עצירה בגשמים דכתיב [2]ועצר את השמים נאמר לידה באשה ונאמר לידה בגשמים נאמר לידה באשה דכתיב [3]ותהר ותלד בן ונאמר לידה בגשמים דכתיב [4]והולידה והצמיחה נאמר פקידה באשה ונאמר פקידה בגשמים נאמר פקידה באשה דכתיב [5]וה' פקד את שרה ונאמר פקידה בגשמים דכתיב [6]פקדת הארץ ותשקקה רבת העשרנה פלג אלהים מלא מים תנא כמין קובה יש ברקיע שממנה גשמים יוצאין אמר רבי שמואל בר נחמני מאי דכתיב [7]אם לשבטו אם לארצו אם לחסד ימצאהו אם לשבטו בהרים ובגבעות אם לחסד ימצאהו לארצו בשדות ובכרמים אם לשבט לאילנות אם לארצו לזרעים אם לחסד ימצאהו בורות שיחין ומערות בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא אמרי היכי נעביד [8]ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא ניסבול אמר להו ר' שמואל בר נחמני [9]ניבעי רחמי אכפנא דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב דכתיב [8]פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון ומגלן דלא מצלינן אתרתי דכתיב [9]ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת מכלל דאיכא אחריתי במערבא אמרי משמיה דר' חגי מהכא [10]ורחמין למבעא מן קדם אלה שמיא על רזא דנא מכלל דאיכא אחריתי בימי ר' זירא גזור גזרה וגזור דלא למיתב בתעניתא אמר להו ר' זירא [2]נקבליה עילוון ולבי בטיל הגזירה ליתביה אמרי ליה מנא לך הא אמר להו דכתיב [11]ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך אמר רבי יצחק אפילו שנים כשני אליהו וירדו גשמים בערבי שבתות אינן אלא סימן קללה היינו [6]דאמר רבה בר שילא [3]קשה יומא דמיטרא כיומא דדינא אמר אמימר אי לא דצריך לברייתא בעינן רחמי ומבטלינן ליה ואמר רבי יצחק שמש בשבת צדקה לעניים שנאמר [12]וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא ואמר רבי יצחק גדול יום הגשמים שאפילו פרוטה שבכים מתברכת בו שנאמר [13]לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך ואמר רבי יצחק [14]אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר [14]יצו ה' אתך את הברכה באסמיך תנא דבי ר' ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך ת"ר [7]הנכנס למוד את גרנו אומר יר"מ ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בברי הזה מדד ואח"כ בירך הרי זו תפלת שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר והשקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין: קיבוץ גייסות צדקה [7](מעשה) פרנס סימן: אמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים כיום קבוץ גליות שנאמר [15]שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנגב ואין אפיקים אלא מטר שנאמר [16]ויראו אפיקי ים ואמר רבי יוחנן גדול יום הגשמים שאפילו גייסות פוסקות בו שנאמר [17]תלמיה רוה נחת גדודיה ואמר רבי יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואין נותנין שנאמר [18]נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר וא"ר יוחנן מאי דכתיב

עשר

נאמרה עצירה באשה. כלומר על כולן מבקשים רחמים: **פלג.** כריכה: **כמין קובה.** אהל מלא מים: **אם לשבט.** אם גזר הקב"ה רוב גשמים לרעה אז יורדים בכח כשבט שמכה בכח וחוזרו כתשובה הקב"ה מורידן על הרים וגבעות מקום שאין שם אדם: **אכל אם לחסד.** שיורדין בנחת ימציאהו לארצו לארץ ישראל: **אפרפי.** לא בעינן רחמי אהדדי כדלקמן: **נכני רחמי אכפנא.** דליתיב שובעא ומותנא ליבטל ממילא: **דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב.** לחיים ולא למתים דאיתו מביא שובעא כדי להמית בני אדם אלא כדי שיחיו: **משביע לכל חי רצון.** שובע נותן לבני אדם חיים: **על ואם.** על חדא משמע. בעזרא כתיב: **על רזא דנא.** בדניאל כתיב: **דלא ליבטו כתעניתא.** דלא נעו דליתי ברכה לעולם בשבילן: **ניקבל עילוון.** יומי תעניתא דמשום קבלה מהני לן כתעניתא וכי בטיל גזרה) עבדין להו: **ומגלן דעבדינן הכי.** כלומר דמהני אי עבדינן הכי: **אשר נתת לך להתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך.** אלמא משקיבל עליו נשמעו דבריו: **כשני אליהו.** בימי אחאב שהיה העולם צריך לגשמים דכתיב (מלכים א יז) אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי: **סימן קללה.** שבני אדם צריכים לחזר בשוק לקנות סעודת שבת (ה): **קטי יומי דמיטרא.** שאין בני אדם יכולין לעשות צרכיהן: **כיומא דדינא.** שני וחמישי שמתקבצין בני אדם לדון עם חבריהן כתקנת עזרא. שם הומות וקולות ותושיות ביום הגשמים כיום הדין. ובערב שבת כל שכן דקטי מיטרא: [1]**והיינו דאמר ר' שילא: ומבטלינן.** לירידת גשמים שטורחין בני אדם ואין יכולין לצאת ולבא: **לדקה לעניים.** שמתעדנין בה ונוח להן יום כרור ומתחממין בה ביום הגשים: **ירמי שמי.** שומרי שבת: **פרוטה שבכים.** אפי' מעשה ידים שאין צריכים לגשמים מתברכין: **כרוך השולח ברכה.** [2]שיפוש. ומזכיר בה מלכות ואזכרה בכל הברכות כולן: **הרי זו תפלת שוא.** (כ) ושוב אין ברכה נכנסת בה: **בדבר הסמוי מן העין.** שאינו יודע הסכום: **כאפיקים.** כאפיקי נחלים: **בנגב.** (ג) יבשה. והנה תרגום [3] מתרגמינן נגיבו: **אפיקי ים.** מולאי (ד) יס. אלמא אפיק לשון מים ואפיקים בנגב נמי לשון גשמים: **גייסות.** חיילות. כשאתה מרווח תלמי הארץ בגשם מיד גדודים נוחין כדלקמן: **פוסקי לדקה ברבים.** לשם ולפנים. ואורחא דמילתא נקט שאין אדם עשוי לפסוק לדקה כיונו לבין עצמו ואינו נותן: **נשיאים ורוח.** שאין לעולם כאילו גשמים יורדין ואינן יורדין בשביל האיש המתהלל במתת שקר דכשם שהוא עושה לפנים ומתנין את העניים אף שמים מתניפין את הארץ שמראין נשיאים ורוח וגשם אין. אי נמי אין קאי אשלשתם דמכל אלו נעצרין: ליוקא

מסורת הש"ס

ה) כ"מ פה., כ) עיין בר"ף בע"י פירוקו, ג) כ"מ מב., ד) (ל"ל מעשר), ה) כ"מ:
שמדא, ו) (ד"ה והיינו לפני ד"ה קסין ז) (ל"ל ושפכו), ח) (כרתות מן).

תורה אור השלם

1. כִּי עָצֹר עָצַר יְיָ בְּעַד כָּל רֶחֶם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל דְּבַר שָׂרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם: בראשית כ יח
2. וְהָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: דברים יא יז
3. וְהָהַר וְתֹלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֲחִיָּה: בראשית ל כב
4. כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶّלֶג מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם הִרְוָה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לָאֹכֵל: ישעיהו נה י
5. וַיְיָ פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר וַיַּעַשׂ יְיָ לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר: בראשית כא א
6. פְּקַדְתָּ הָאָרֶץ וַתְּשַׁקְּקֵהָ רַבַּת תַּעְשִׁרֶנָּה פֶּלֶג אֱלֹהִים מָלֵא מָיִם תָּכִין דְּגָנָם כִּי כֵן תְּכִינֶהָ: תהלים סה י
7. אם לשבטו אם לארצו אם לחסד ימצאהו: איוב לז יג
8. פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: תהלים קמה טז
9. וְנָצוּמָה וְנִבְקְשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל זֹאת וְיֵעָתֶר לָנוּ: עזרא ח כג
10. וְרַחֲמִין לְמִבְעֵא מִן קֳדָם אִלָּהּ שְׁמַיָּא עַל רָזָה דְּנָה דִּי לָא יִתְבַּדְּרוּן דָּנִיֵּאל וְחַבְרוֹהִי עִם שְׁאָר חַכִּימֵי בָבֶל: דניאל ב יח
11. וַיֹּאמֶר אֵלַי אַל תִּירָא דָנִיֵּאל כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְּךָ לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ וְאָנֹכִי בָּאתִי בִּדְבָרֶיךָ: דניאל י יב
12. וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק: מלאכי ג כ
13. יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: דברים כח יב
14. יִצֹּו יְיָ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בְּאַסְמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים כח ח
15. שׁוּבָה יְיָ אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב: תהלים קכו ד
16. וְיִרְאוּ אֲפִקֵי יָם יֻגְּלוּ מִסְדוֹת תֵּבֵל נִגְעֶרֶת יְיָ מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ: שמואל ב כב טז
17. תַּלְמִיהָ רַוֶּה נָחֵת גְּדוּדֶיהָ בְּרְבִיבִים תְּמַגְּגֵנָּה צְמִחָהּ תְּבָרֵךְ: תהלים סה יא
18. נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר: משלי כה יד

עין משפט נר מצוה

כג א ב טוש"ע ח"מ סי' תקעו סעיף טו:
כד ג סס סימן תקעא סעיף ג:
כה ד מיי' פ"י מהל' ברכות הלכה כב סמג עשין כז טוש"ע ח"מ סימן רל סעיף כ:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סימן כו' סעיפא שבת הס"ד ואחר כך מה"ד והיינו דאמר ר' שילא קבי יומי דמיטרא שאין כו' עד כ"ש דקבי מיטרא מה"ד ומבטלינהו לירידת גשמים כו': (ב) ד"ה הרי זו תפלת שוא דשוב אין ברכה: (ג) ד"ה נגנב לשון יובש והגה תרגו: (ד) ד"ה אפיקי ים מולאי מים אלמא כו' כל"ל: (ה) תוס' ד"ה אלא כו' דהא דקאמר התם הכי היינו טעמא:

מוסף רש"י

אין הברכה מצויה. שמתכנך וברכה מאלו, פרש"ן בלע"ז (ב"מ מב.) באסמיך. דרש ליה לשון דבר הסמוי מן העין (שם). שאין העין שולטת בו. שנאמר באסמיך, לשון גנזים (שם).

רבינו חננאל

פקידה שנאמר פקדת ארץ ותשוקקה, לידה שנאמר והלידה והצמיחה, עצירה שנא' ועצר את השמים. תנא כמין קובה יש ברקיע ומשם בשמים יורדים, שנאמר פלג אלהים מלא מים. הוה כפנא ומותנא, אמרי לא אישר למיבעי רחמי אחרתי, דכתיב ונצומה ונבקשה מאלהינו על זאת. במערבא אמרי, ורחמין למיבעי מן קדם אלהא על רזא דנא, מכלל דאיכא (אחר) אחריתי. אלא מיבעי רחמי אכפנא דמותנא [לא] נסבול. דכי יהב רחמנא שובעא לחיי הוא דייהב, שנאמר פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. בימי רבי זירא גזור שמדא, ומנעום מלקבוע תענית. אמר ר' זירא ניקבליה עילון מהשתא, ולבי בטיל שמדא ניתוב בתעניתא, שנאמר ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום אשר נתת לבך להבין ולהתענות יגר. גשמים (בלילי) (בערבי) שבתות אפילו שנים כשני אליהו סימן קללה הן. אין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך. א"ר יוחנן אין הגשמים נעצרין אלא בשביל פוסקי צדקה ברבים ואינם נותנים שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין ונו'.

רבינו גרשום

אם לשבט. דאתי ברזא. להרים, שילך על ההרים. אם לחסד. שיורד בנחת. ימצאהו, ליישוב. צדקה לעניים. שמתחממין שהן ערומים. בערבי שבתות. סימן קללה הוא, שאין יכולין לטרות לכבוד שבת.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com